

ספר קהלת

ערך אריה טוכפלד. www.faithbit.org.il 03/06/2018



א	א	דברי קהלת בן דוד מלך בירושלים.	
א	ב	הבל הבלים אמר קהלת הבל הבלים הפל הבל. [ספורנו] הנה כל מחודש בלתי מכוון אל תכלית נאות (מחטיא את המטרה) למעלת חידושו יקרא "הבל". והדבר מהם אשר תכליתו יותר גרוע יקרא "הבל הבלים", כמו שיקרא יותר קדוש "קודש קודשים". [שבת קיט/ב] אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל (פיהם של) תינוקות של בית רבן. [רש"י] קהלת קורא תגר ואומר על כל יציר' שבעת ימי בראשית שהכל הבל של הבלים הוא.	
א	ג	מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמל תחת השמש?	
א	ד	דור הלך נדור בא והארץ לעולם עמדת. [תה' קמד ד] "אדם להבל דמה ימיו כצל עובר".	
א	ה	נזרח השמש ובא השמש ואל מקומו שאף זורח הוא שם.	שמש
א	ו	הולך אל דרום וסובב אל צפון סובב סבב הולך הרוח ועל סביבותיו שב הרוח.	רוח
א	ז	פל הנחלים הלכים אל הים והים איננו מלא אל מקום שהנחלים הלכים שם הם שבים ללכת.	מים
א	ח	פל הדברים יגעים [דב' וז] "ודברת בם" [יומא יט/ב] בם (בדברי תורה) יש לך רשות לדבר ולא בדברים אחרים [רש"י] שיחת הילדים וקלות ראש... עשה אותן קבע ואל תעשם עראי. לא יוכל איש לדבר [יומא יט/ב] עובר בלאו [רש"י] אין לו רשות.	
		לא תשבע עין לראות ולא תמלא און משמע.	
א	ט	מה שיהיה הוא שיהיה ומה שנעשה הוא שיעשה ואין כל חדש תחת השמש.	
א	י	יש דבר שייאמר ראה זה חדש הוא כבד הנה לעלמים אשר הנה מלפנינו. [רבה ויי כב א] ואפילו מה שתלמיד ותיק עתיד לומר לפני רבו כלן נאמר למשה בסיני שנאמר "יש דבר שיאמר ראה זה חדש הוא" חבירו משיב עליו "כבר היה לעולמים"...	
א	יא	אין זכרון לראשנים. [נשי מח יב] "אני הוא אני ראשון אף אני אחרון". גם לאחרינים שיהיו לא יהיה להם זכרון עם שיהיו לאחרינה.	
א	יב	אני קהלת הייתי מלך על ישראל בירושלים.	
א	יג	ונתתי את לבי לדרוש ולתור בהכמה על פל אשר נעשה תחת השמים הוא ענין רע נתן אלהים לבני האדם לענות בו. [ברי' ו ח] "וכל יצר מחשבת לבו רק רע כל היום". [ברי' ח כא] "כי יצר לב האדם רע מנעריו". [תחי' קא ד] "לבב עקש יסור ממני רע לא אדע". [סנהדרין קא/א] חביבין יסורין. [תענית ח/א] כל השמח ביסורין שבאין עליו מביא ישועה לעולם.	
א	יד	ראיתי את פל המעשים שנעשו תחת השמש והנה הפל הבל ורעות רוח.	
א	טו	מענת לא יוכל לתקן וזכרון לא יוכל להמנות.	
א	טז	דברתי אני עם לבי לאמר אני הנה הגדלתי והוספתי חכמה על פל אשר הנה לפני על ירושלים ולבי ראה הרבה חכמה ונדעת.	[מלכים א ה ט, יא] "ויתן אלהים חכמה לשלמה ותבונה הרבה מאד... ויחכם מכל האדם..."
א	יז	ואתנה לבי לדעת חכמה הללות ודעת ושכלות ידעתי שגם זה הוא רעיון רוח.	
א	יח	פי ברב חכמה רב פעס ויוסף דעת יוסף מכאוב. [דנ' יב ד] "לשטטו רבים ותרבה הדעת".	
א	יט	אמרתי אני בלבי לכה נא אנסכה בשמחה וראה בטוב	

		והנה גם הוא הכל.		
⊖		לשחוק אמרתי מהולל ולשמה מה זה עשה?	ב	ב
⊖		תרתי בלבי למשוך בינו את בשרי ולפי נהג בחכמה ולאחז בסבלות עד אשר אראה אי זה טוב לבני האדם אשר יעשו תחת השמים מספר ימי חייהם.	ג	ב
⊖		הגדלתי מעשי בניתי לי פתים ונטעתי לי כרמים.	ד	ב
⊖		עשיתי לי גנות ופרדסים ונטעתי בהם עץ כל פרי.	ה	ב
⊖		עשיתי לי ברכות מים להשקות מהם יער צומח עצים.	ו	ב
⊖		קניתי עבדים ושפחות ובני בית הנה לי גם מקנה בקר וצאן הרבה הנה לי מכל שהיו לפני בירושלים.	ז	ב
⊖		פנסתי לי גם כסף וזהב וסגלת מלכים והמדינות עשיתי לי שרים ושרות ותענגות בני האדם שדה (שדות).	ח	ב
⊖		וגדלתי והוספתי מכל שהנה לפני בירושלים אף חכמתי עמדה לי.	ט	ב
↑ ⊙		וכל אשר שאלו עיני לא אצלתי מהם לא מנעתי את לבי מכל שמחה כי לבי שמח מכל עמלי וזה היה חלקי מכל עמלי.	י	ב
↓		[ישי נט ד] "הרו עמל הוליד אנו". [איוב טו לה] "הרה עמל נולד אנו". [תהי עג טז] "נאחשבה לדעת זאת. עמל הוא בעיני".	יא	ב
⊖		"סכלות" [יסוד] טפשות, בערות. [רש"י] הוא הרשע.	יב	ב
		כי מה האדם שיבוא אחרי המלך את אשר כבר עשוהו?		
↑ ↓	החכם והכסיל	[איוב כו יז] "רשע... יכין וצדיק ילבש...". וראיתי אני שיש יתרון לחכמה מן הסבלות ביתרון האור מן החשך.	יג	ב
↑		החכם עיניו בראשו	יד	ב
↓		והכסיל בחשך הולך		
☠		וידעתי גם אני שמקרה אחד יקרה את כלם. ואמרתי אני בלבי כמקרה הכסיל גם אני יקרני ולמה חכמתי אני אז יתר? ודברתי בלבי שגם זה הכל.	טו	ב
⊖ ☠		[תהי מט יא] "כי יראה חכמים ימותו יחד כסיל ובער יאבדו ועזבו לאחריהם חילם".	טז	ב
↓ ↑		אולם, אצל החכם [רש"י] [ירי ב ב] "זכרתי לך חסד נעוריי". [משי י ז] "זכר צדיק לברכה ושם רשעים ירקבו".		
☠		ואיך ימות החכם עם הכסיל?		
⊖		ושנאתי את החיים כי רע עלי המעשה שנעשה תחת השמש כי הכל הכל ורעות רוח.	יז	ב
⊖		ושנאתי אני את כל עמלי שאני עמל תחת השמש שאניחנו לאדם שיהיה אחרי.	יח	ב
⊖ (כל אדם שיקרא דבריו)		ומי יודע החכם יהיה או סכל וישלט בכל עמלי שעמלתי ושחכמתי תחת השמש גם זה הכל.	יט	ב
⊖		נסבותי אני ליאש את לבי על כל העמל שעמלתי תחת השמש.	כ	ב
⊖		כי יש אדם שעמלו בחכמה ובדעת ובכשרון ולאדם שלא עמל בו יתגנו חלקו. גם זה הכל ורעה רבה.	כא	ב

⊖			כב	ב	כי מה הנה לאדם בכל עמלו וברעיון לבו שהוא עמל תחת השמש?
⊖			כג	ב	פי כל זמיו מכאבים וכעס ענינו גם בלי לה לא שכת לבו. גם זה הכל הוא.
[ג יג]			כד	ב	אין טוב באדם שיאכל ושתה וראה את נפשו טוב בעמלו? גם זה ראיתי אני פי מיד האלהים היא.
↓			כה	ב	פי מי יאכל ומי יחוש חוץ ממני!
↑			כו	ב	פי לאדם שטוב לפניו נתן חכמה ונדת ושמחה
↓		[רש"י] אחד מן ההבלים שנתנו לבריות שהם עמלים ואחר נוטל.			ולחוטא נתן ענין לאסוף ולכנוס לתת לטוב לפני האלהים גם זה הכל ורעות רוח
↻		[סנהדרין קא/א] כל הקורא פסוק בזמנו מביא טובה לעולם שנא' [משי טו כג] "ודבר בעתו מה טוב". [רמב"ן ברי א לא] כי הרע צריך בקיום הטוב, כענין שנא' "לכל זמן רעתו...".		א	לכל זמן ועת לכל תפץ תחת השמים.
				ב	עת ללדת ועת למות
					עת לטעת ועת לעקור נטוע.
				ג	עת להרוג ועת לרפוא
					עת לפרוץ ועת לבנות.
				ד	עת לבכות ועת לשחוק
					עת ספוד ועת רקוד.
		[רש"י] בחורי ישראל מושלכים [איכה ד א] "תשתכנה אבני קדש". "ועת כנוס" אותם מן הגולה [זכ"ט טז] "והושיעם ה' אלהים ביום ההוא כצאן עמו כאבני נור מתנוססות על אדמתו".		ה	עת להשליך אבנים ועת כנוס אבנים
					עת לחבוק ועת לרחק מתבק.
				ו	עת לבקש ועת לאבד
					עת לשמור ועת להשליך.
				ז	עת לקרוע ועת לתפור
		[זבחים קט"ב] כיון שמתו בני אהרן אמר לו אהרן אחי לא מתו בניך אלא להקדיש שמו של הקב"ה כיון שידע אהרן שבניו ידועי מקום הן שתק וקבל שכר שנאמר [וי ג] "יידם אהרן". וכן בדוד הוא אומר [תהי לו ז] "דום לה' והתחולל לו" אע"פ שמפיל לך חללים חללים את שתוק. וכן בשלמה הוא אומר "עת לחשות ועת לדבר" פעמים ששוקל ומקבל שכר על השתיקה פעמים מדבר ומקבל שכר על הדבור... .			עת לחשות ועת לדבר.
				ח	עת לאהיב ועת לשנא עת מלחמה ועת שלום.
			ט	ג	מה יתרון העושה (רע) באשר הוא עמל?
⚙			י	ג	ראיתי את הענין [רש"י] מנהג) אשר נתן אלהים לבני האדם לענות בו [רש"י] להתנהג.
☺			יא	ג	את הכל עשה יפה בעתו (סדר) גם את (חכמה, שכל) העלם נתן בלבם (של בני האדם)
⊙		[רש"י] עקר הענין יום מותו. [איוב יא ז] "החקר אלוה תמצא, אם עד תכלית שדי תמצא". [יש"מ כח] "לא ייעף ולא ייגע אין חקר לתבונתו". [תהי קמה ג] "ולגזלתו אין חקר".			מבלי אשר לא ימצא האדם את המעשה אשר עשה האלהים מראש ועד סוף.
↑			יב	ג	ידעתי כי אין טוב בם (בהיים) כי אם לשמוח ולעשות טוב בחייו.
[ב כד].			יג	ג	וגם כל האדם שיאכל ושתה וראה טוב בכל עמלו מתת אלהים היא.
↑			יד	ג	ידעתי כי כל אשר יעשה האלהים הוא יקנה לעולם עליו אין להוסיף וממנו אין לגרע והאלהים עשה שיראו מלפניו.
↻			טו	ג	מה שיקנה פבר הוא ואשר להיות פבר הנה
↓					והאלהים יבקש את נדבך. [רש"י] ליפרע מן הרודף לפיכך [ט] מה יתרונו של עושה הרעה באשר הוא עמל? הרי סופו להשתלם (להעניש).
⊖			טז	ג	ועוד ראיתי תחת השמש

			מקום המשפט שמה הרשע ומקום הצדק שמה הרשע.			
ג	יז	אמרתי אני בלבי את הצדיק ואת הרשע ישפט האלהים כי עת לכל הפיץ ועל כל המעשה שם.			אמרתי אני בלבי את הצדיק ואת הרשע ישפט האלהים וכלראות שהם בהמה המה להם.	
ג	יח	אמרתי אני בלבי על דברת בני האדם לברם האלהים וכלראות שהם בהמה המה להם.		אדם ובהמה.		
ג	יט	פי מקרה בני האדם ומקרה הבהמה ומקרה אהד להם כמות זה פן מות זה ורוח אהד לכל ומותר האדם מן הבהמה אין כי הכל הבל.	[תפילה - סדר הקרבנות] לבד הנשמה הטהורה שהיא עתידה לתן דין וחשבון לפני כסא כבודך. [תהי פב וז] "אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם. אכן כאדם תמותון וכאחד השרים תפלו". [ברג ז] "ותפקחנה עיני שניהם וידעו כי עירמם הם..."	למראית עין		
ג	כ	הכל הולך אל מקום אהד הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר.				
ג	כא	מי יודע רוח בני האדם העלה היא למעלה? ורוח הבהמה הירדת היא למטה לארץ?		אך זו האמת		
ג	כב	וראיתי כי אין טוב מאשר ישמח האדם במעשיו, כי הוא חלקו. כי מי יביאנו לראות במה שיהיה אחריו. [רש"י] "כי הוא חלקו" - יגיע כפיו הוא החלק הניתן לו משמים ובו ישמח. "כי מי יביאנו" - לראות לאחר שמת במה שיהיה לבניו אם יצליחו גם הם בעושר שאסף הוא והניח להם או לא יצליחו.				
ד	א	ושבתי אני נאראה את כל העשקים אשר נעשים תחת השמש והנה דמעת העשקים ואין להם מנחם ומיד עשקיהם כח ואין להם מנחם.				
ד	ב	ושבת אני את המתים שפכר מתו מן החיים אשר המה חיים עדנה (עדיין).		מת או עדיף שלא נולד, טוב על החי.		
ד	ג	וטוב משניהם את אשר עדן (עדיין) לא היה אשר לא ראה את המעשה הרע אשר נעשה תחת השמש.	[עירובין יב] נוה לו לאדם שלא נברא יותר משנברא. [תהי פט מח] "על מה שוא בראת כל בני אדם".			
ד	ד	וראיתי אני את כל עמל ואת כל כשרון המעשה כי היא קנאת איש מרעהו גם זה הבל ורעות רוח.	[בייב כא/א] קנאת סופרים תרבה חכמה. [בביר ט ז] שאלולי יצר הרע לא בנה אדם בית ולא נשא אשה ולא הוליד ולא נשא ונתן וכן שלמה אומר [קהלת ד] "כי היא קנאת..."			
ד	ה	הכסיל חבק את ידיו ואכל את בשרו.				
ד	ו	טוב מלא כף נחת ממלא חפנים עמל ורעות רוח.				
ד	ז	ושבתי אני נאראה הבל תחת השמש.				
ד	ח	יש אהד ואין שני גם בן ואח אין לו ואין קץ לכל עמלו גם עינו לא תשבע עשר ולמי אני עמל? ומחסר את נפשי מטובה? גם זה הבל וענין רע הוא.	[רש"י] "יש אחד ואין שני" - יש לך אדם שעושה דבריו ביחודי. גם בן ואח אין לו - (1) אם ת"ח הוא - אינו קונה לו תלמיד. שהוא כבן ולא חבר שהוא כאת. (2) ואם רווק הוא - אינו נושא אשה להיות לו כאח לעזר ולהוליד בן. (3) ואם סוחר הוא - אינו קונה לו שותפים ויצא לדרך יחיד. "ואין קץ לכל עמלו" - יגע בגירסא. ואם סוחר הוא - עמל בפרקמטיא. "גם עינו לא תשבע עושר" - לא יהא שבע בטעמי תורה, שהרבה תורה למד אדם מתלמידיו, ולענין הממון רודף תמיד אחר הממון. "ולמי אני עמל" - מאחר שאיני מעמיד תלמידים ואיני נושא אשה להוליד בנים.			
ד	ט	טובים השנים מן האהד אשר יש להם שכר טוב בעמלם.				
ד	י	כי אם יפלו - האהד יקים את חברו ואילו האהד שיפול - ואין שני להקומו.				
ד	יא	גם אם ישפכו שנים וחס להם ולא אהד איך יחס?				
ד	יב	ואם יתקפו האהד השנים יעמדו נגדו והחוט המשלש לא במהרה ינתק.				

↓	⚙			טוב ילד מספן נחכם ממלך זקן וכסיל אשר לא ידע להנהר עוד.	ד	יג
	⊖			כי מבית הסורים יצא למלך כי גם במלכותו נולד רש.	ד	יד
	⊗			ראיתי את כל החיים המהלכים תחת השמש עם הילד השני אשר יעמד תחתיו.	ד	טו
↓				אין קץ לכל העם לכל אשר היה לפניו גם האחרונים לא ישמחו בו כי גם זה הכל ורעיון רוח.	ד	טז
↑				שמר רגלך כאשר תלך אל בית האלהים וקרוב לשמע	ד	יז
↓				מתת הפסילים זבח כי אינם יודעים לעשות רע.		
			[רש"י] שיחטא ויביא קרבן. [רש"י] אין הכסיל מבין שהוא עושה רע לעצמו.			
↑		מעט דיבור	[אבות א יז] וכל המרבה דברים, מביא חטא. [ברכות סא/א] לעולם יהיו דבריו של אדם מועטין לפני הקב"ה.	אל תבהל על פיך ולבך אל ימהר להוציא דבר לפני האלהים כי האלהים בשמים ואתה על הארץ על פן יהיו דבריך מעטים.	ה	א
↓				כי בא החלום ברב ענין וקול פסיל ברב דברים.	ה	ב
↑			נדר	כאשר תדר נדר לאלהים אל תאחר לשלמו כי אין חפץ בפסילים את אשר תדר שלם. טוב אשר לא תדר משתדור ולא תשלם.	ה	ג
↓				אל תתן את פיך לחטיא את בשרך ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא. למה יקצף האלהים על קולך וחבל את מעשה ידך.	ה	ד
↑				כי ברב חלמות והקבלים ודברים הרבה [רש"י] לפרוש מאת ה' כי (אלא) את האלהים ירא.	ה	ו
↓				אם עשק רש וגזל משפט וצדק תראה במדינה אל תתמה על החפץ (חפצו של/השגחת ה'). כי גבה מעל גבה שמר וגבהים עליהם.	ה	ז
↑				[יר' א א] "מדוע דרך רשעים צלחה".		
		יש השגחת ה'				
↓				ויתרון ארץ בכל הוא (היתרון יתהפך) מלך רשע לשדה נעבד (יתרושש).	ה	ח
↓			[רבה קהלת] אין אדם יוצא מן העולם והצי תאותו בידו.	אהב כסף לא ישבע כסף ומי אהב בהמון (עבדים ושפחות) לא (תהיה לו) תבואה גם זה הכל. [מצודות] כי אין מהראוי לבזבז ביותר.	ה	ט
↓				ברכות הטובה רבו אוקליה ומה בשרון לבעליה? כי אם ראות עיניו.	ה	י
		שינה		מתוקה שנת העבד אם מעט ואם הרבה יאכל. והשבע לעשיר איננו מניח לו לישון.	ה	יא
↓				[רש"י] כעשרו של קרה שעל ידי כן נתגאה וירד לשאול. [מצודות] כי אנשים מתקנאים בו ומלשינים עליו. [אהבת ישראל - ג] הנה ידוע שהקב"ה נותן עושר לאדם בשני אופנים, או משום שגלוי וידוע לפניו שהוא איש טוב ורחמן, ובעשרו שיתן לו ה' יתברך יעשה טוב וחסד עם עניים ומרי נפש, והוא בתור גזבר על העושר שנתן לו הקב"ה בעד העניים, ואופן זה הוא לטובתו של האדם. ויש לפעמים עושר שמור לבעליו לרעתו, והיינו משום שהאדם מלא עונות וחטאים, וגם עשה איזה מצות, ולפיכך	ה	יב

		הקב"ה משלם לו שכר מצותיו בעולם הזה כדי לטורדו מן העולם הבא, וסוף הדבר שיכלה עשרו בענין רע, ואופן זה הוא לרעתו של האדם.		
↓		וְאָבָד הָעֶשֶׂר הֵוא בְּעֵינֵי רַע וְהוֹלִיד בֶּן נְאִין בְּיָדוֹ מְאוּמָה.	ה	יג
↓		כְּאֲשֶׁר יֵצֵא מִבֶּטֶן אִמּוֹ עָרוֹם יָשׁוּב לְלֶכֶת כְּשָׂבָא וּמְאוּמָה לֹא יֵשֵׂא בְּעַמְלוֹ שִׁילָךְ בְּיָדוֹ.	ה	יד
↓		וְגַם זֶה רַעָה חוֹלָה כָּל עֲמַת שָׂבָא כֵּן יִלָּךְ. וּמָה יִתְרוֹן לוֹ שִׁיעֲמַל לְרוּחַ? וְכַעַס הַרְבֵּה וְחֲלִי וְקִצְף.	ה	טו
↓		גַּם כָּל יָמָיו בְּחֶשֶׁךְ יֵאָכֵל וְכַעַס הַרְבֵּה וְחֲלִי וְקִצְף.	ה	טז
☺	גשמיות ועמל שמחה מתת אל.	הִנֵּה אֲשֶׁר רְאִיתִי אֲנִי טוֹב אֲשֶׁר יָפָה לְאָכֹל וְלִשְׂתוֹת וְלִרְאוֹת טוֹבָה בְּכָל עֲמָלוֹ שִׁיעֲמַל תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ מְסַפֵּר יָמֵי חַיָּיו אֲשֶׁר נָתַן לוֹ הָאֱלֹהִים כִּי הוּא חָלָקוֹ.	ה	יז
☺		גַּם כָּל הָאָדָם אֲשֶׁר נָתַן לוֹ הָאֱלֹהִים עֶשֶׂר וּנְכֹסִים וְהַשְּׁלִיטוֹ לְאָכֹל מִמֶּנּוּ (וְהוּא מִצְלִיחַ לִשְׁלוֹט עַל כֹּסֶפּוֹ) וְלִשְׂאוֹת אֶת חָלָקוֹ [מִצְדוֹת] וְלִתֵּת אֶת חָלָקוֹ לְמִישֵׁהוּ אַחֵר. וְלִשְׂמַח בְּעַמְלוֹ [מִצְדוֹת] שֶׁלֹּא יֵרָא לִבּוֹ בְּתִיתּוֹ מִהָעוֹשֶׁר שֶׁקִּיבֵץ בְּעַמְלוֹ. זֶה מִתַּת אֱלֹהִים הִיא [סְפוּרָנוּ] שׁוֹה יִקְרָה לְמַעַט.	ה	יח
↑		כִּי לֹא הַרְבֵּה יִזְכֹּר אֶת יָמֵי חַיָּיו [מִצְדוֹת] חַיָּיו קִצְרִים. כִּי הָאֱלֹהִים מַעֲנֶה (מַעֲיֵד) בְּשִׂמְחַת לִבּוֹ (מַעֲשִׂיו שֶׁהוּא שִׂמַח בְּעַמְלוֹ. וְלִכֵּן יֵשׁ לְנַהוֹג כַּךְ).	ה	יט
↓		יֵשׁ רַעָה אֲשֶׁר רְאִיתִי תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ וְרַבָּה הִיא עַל הָאָדָם.	ו	א
↓		אִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן לוֹ הָאֱלֹהִים עֶשֶׂר וּנְכֹסִים וְכָבוֹד וְאִינְנוֹ חֶסֶר לְנַפְשׁוֹ מִכָּל אֲשֶׁר יִתְאַנֶּה וְלֹא יִשְׁלִיטֵנוּ הָאֱלֹהִים לְאָכֹל מִמֶּנּוּ (נִכְסָיו שׁוֹלְטִים עָלָיו) כִּי אִישׁ נִכְרִי יֵאָכְלֵנוּ (יֵאָבֵד אֶת נִכְסָיו) זֶה הִבֵּל וְחֲלִי רַע הוּא.	ו	ב
↓		אִם יוֹלִיד אִישׁ מְאָה (הַרְבֵּה יִלְדִים) וְשָׁנִים רַבּוֹת יִחְיֶה וְרַב שִׁיחָיו יָמֵי שָׁנָיו (יֵאָרִיךְ יָמָיו) וְנַפְשׁוֹ לֹא תִשָּׁבַע מִן הַטּוֹבָה וְגַם קְבוּרָה לֹא תִיָּתֵן לוֹ [מִצְדוֹת] כִּי חֵית הַשָּׂדֶה אֲכַלְתָּהּ. אֲמַרְתִּי טוֹב מִמֶּנּוּ הַנֶּפֶל. (אִישָׁה שֶׁהִפִּילָה עוֹבֵר)	ו	ג
↓		כִּי בִהְבֵּל בָּא (הַנֶּפֶל) וּבְחֶשֶׁךְ יִלָּךְ וּבְחֶשֶׁךְ שָׁמוֹ יִכְסֶה.	ו	ד
↓		גַּם שָׁמַשׁ לֹא רָאָה וְלֹא יִדַּע נַחַת לְזֶה מְזֶה. (לֹא יִדַּע מַה זֶה טוֹבַת הַנָּהָה מִהַחַיִּים)	ו	ה
↓	[ג] עדיף הנפל.	וְאֵלּוֹ חֲזָה אֶלֶף שָׁנִים פְּעָמִים וְטוֹבָה לֹא רָאָה? הֲלֹא אֵל מְקוֹם אֶחָד הַכֹּל הוֹלֵךְ.	ו	ו
↻		כָּל עֲמַל הָאָדָם לְפִיָּהוּ (כְּדִי לְאָכֹל) וְגַם הַנֶּפֶשׁ לֹא תִמְלָא. (תַּכְרַת, לִכֵּן צָרִיךְ לִזְכוֹת גַּם אֶת הַנֶּפֶשׁ)	ו	ז
↑		כִּי מָה יוֹתֵר לְחַכְמָם מִן הַכְּסִילִי? מָה לְעַנִּי יוֹדַע לְהִלָּךְ נִגְדַת הַחַיִּים? (אִם אֵינּוּ יוֹדַע לְהַבִּין אֶת הָעֵנִי - מָה חֶסֶר לוֹ וְלִתֵּת לוֹ)	ו	ח
↑		טוֹב מִרְאֵה עֵינַיִם מִהִלָּךְ נֶפֶשׁ (אִם הִיא רְוָאָה לֹאן הִיא הוֹלֶכֶת כְּשֶׁהָאָדָם נִפְטָר מִהָעוֹלָם). גַּם זֶה הִבֵּל וְרַעוּת רַחֵם. (כִּי אִם הִיא יוֹדַע מִמֶּשׁ, אִזּוֹ הִיא עוֹבֵד אֶת ה' עַל מַנְת לְקַבֵּל פֶּרֶס וְלִהְנַצֵּל מִן הָעוֹשֶׁשׁ)	ו	ט
		מָה שִׁחָה כְּבֹר נִקְרָא שָׁמוֹ וְנוֹדַע אֲשֶׁר הוּא אָדָם וְלֹא יוֹכֵל לְדִין עִם שְׂתַקִּיף מִמֶּנּוּ. כִּי יֵשׁ דְּבָרִים הַרְבֵּה מִרְבִּים הִבֵּל מָה יוֹתֵר לְאָדָם.	ו	י
		כִּי מִי יוֹדַע מָה טוֹב לְאָדָם בְּחַיִּים? מְסַפֵּר יָמֵי חַיָּיו הִבֵּלוֹ וְנִעְשֶׂם כְּצֵל אֲשֶׁר מִי יִגִּיד לְאָדָם מָה יִהְיֶה אַחֲרָיו תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ?	ו	יב
↑		טוֹב שֵׁם מְשֻׁמָּן טוֹב.	ו	א

⊖		[זוהר א צח/א] נשמתו של צדיק מתאווה אימתי תצא מן העולם הזה שהוא הבל, כדי להתענג בעולם הבא. מאידך אמר דוד: [תה' ל' י] "מה בצע בדמי ברדתי אל שֶׁחַת היֹדֵךְ עַפְר הַיְגִיד אֶמְתֵךְ?".	יְיוֹם הַמָּוֶת מִיּוֹם הַנְּדָלוּ.		
⊖		[יר' כב י] "אל תבכו למת...".	טוב לְלֶכֶת אֶל בֵּית אָבִל מְלֶכֶת אֶל בֵּית מְשֻׁתָּה בְּאֲשֶׁר הוּא סוֹף כָּל הָאָדָם נְהַי יָתֵן אֶל לְבוֹ.	ב	ז
[ט] 😞			טוב כַּעַס מְשֻׁחָק כִּי בְרַע פְּנִים יֵיטֵב לֵב.	ג	ז
↑ ⊖			לֵב חֲכָמִים בְּבֵית אָבִל	ד	ז
↓			וְלֵב כְּסִילִים בְּבֵית שְׂמֻחָה.		
↑			טוב לְשִׁמְעַ גְּעֵרַת חֲכָם	ה	ז
↓			מֵאִישׁ שִׁמְעַ שִׁיר כְּסִילִים.		
↓		[א"צ - השמחה] ואין ראוי לאיש משכיל להרבות בשחוק, כי עם השחוק משתפת דעת קלה.	כִּי כָקוֹל הַסִּירִים תַּחַת הַסִּיר כֵּן שְׂחֹק הַכְּסִיל נִגְמַם זֶה הַבָּל.	ו	ז
↓			כִּי הַעֲשֶׂה יְהוֹלִל חֲכָם וַיֵּאבֵד אֶת לֵב מִתְּנָה.	ז	ז
↑			טוב אַחֲרֵית דְּבַר מְרֵאשִׁיתוֹ	ח	ז
	כעס	[אבות ד א] איזהו גבור? הכובש את יצרו.	טוב אַרְךָ רוּחַ [רש"י] אינו ממחר לריב) מְגַבֵּה רוּחַ.		
[ג] ↑ 😞		[פסחים ק"ג/ב] שלשה הקב"ה אוהבן: מי שאינו כועס, ... [נדרים כ"ב] כל הכועס כל מיני גיהנם שולטין בו... אפילו שכינה אינה חשובה כנגדו... משכח תלמודו ומוסיף טיפשות... [משלי יג טז] "וכסיל יפרוש אולת" ... בידוע שעונותיו מרובין מזכותיו שנא' [משלי כט כב] "איש אף יגרה מדון ובעל חמה רב פשע" ... ינוח.	אל תִּבְהַל בְּרוּחְךָ לְכַעֲסוֹס	ט	ז
↓			כִּי כַעַס בְּחֵיק כְּסִילִים יִנוּחַ.		
↓			אל תֵּאמַר מָה הִיא שְׁהִימִים הָרֵאשִׁימִים הִיוּ טוֹבִים מֵאַלֶּה	י	ז
↑	חכמה		כִּי לֹא מִחֲכָמָה שְׁאַלְתָּ עַל זֶה. טוֹבָה חֲכָמָה (יחד) עִם נַחְלָה (ממון)	יא	ז
↑			וַיִּתֵּר לְרֵאֵי הַשָּׁמַיִם.		
↑			כִּי בָצַל הַחֲכָמָה בְּצַל הַכֹּסֵף וַיִּתְרוֹן דַּעַת הַחֲכָמָה תַּחֲזִיהַ בְּעֵלְיָהּ.	יב	ז
⊖	קטנות האדם		רְאֵה אֶת מַעֲשֵׂה הָאֱלֹהִים כִּי מִי יוֹכַל לְתַקֵּן אֶת אֲשֶׁר עָשָׂהוּ.	יג	ז
			בְּיוֹם טוֹבָה הָיָה כְּטוֹב וּבְיוֹם רָעָה רְאֵה גַם אֶת זֶה לְעֵמֶת זֶה עֲשֵׂה הָאֱלֹהִים עַל דְּבַרְתָּ שְׁלֹא יִמְצָא הָאָדָם אַחֲרָיו מְאוּמָה.	יד	ז
⊖			אֶת הַכֹּל רְאִיתִי בְיַמֵּי הַבְּלִי	טו	ז
⊖			יֵשׁ צַדִּיק אֲבֵד בְּצַדְקוֹ		
⊖			וַיֵּשׁ רָשָׁע מְאָרִיךְ בְּרַעְתּוֹ.		
[כ] ↑		[ירושלמי נדרים כ"ט/א] לא דייך מה שאסרה לך התורה אלא שאתה מבקש לאסור עליך דברים אחרים.	אל תהי צַדִּיק הַרְבֵּה (מחמיר אפילו עם דברים שאינם מצווים בתורה) נֶאֱלַ תִּתְחַכֵּם יוֹתֵר לָמָּה תִּשְׁוֹמֵם.	טז	ז
↑					
⊖					
↓			אל תִּרְשָׁע הַרְבֵּה נֶאֱלַ תְּהִי סָכָל לָמָּה תִּמּוּת בְּלֹא עֵתְךָ.	יז	ז
↑	דרך אמצעית	[אבות ב ב] יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ, שיגיעת שניהם משכחת עֵוֹן.	טוב אֲשֶׁר תִּאָּחַז בְּזֶה נִגְמַם מִזֶּה אֶל תַּנַּח אֶת יָדְךָ	יח	ז
↑			כִּי יֵרָא אֱלֹהִים		
⊖			יִצְא אֶת כְּלָמָּם.		
↑	חכמה		הַחֲכָמָה תַּעֲזֹ לְחֻכָּם מַעֲשֵׂהָ שְׁלִיטִים אֲשֶׁר הִיוּ בְּעִיר.	יט	ז
[טז]		[משי' כד טז] "כי שבע יפול צדיק וקם". [גיטין מג"א] אין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל בהן. [נח' יד יז] "... נח דניאל ואיוב המה בצדקתם ינצלו נפשם...".	כִּי אָדָם אֵין צַדִּיק בְּאַרְצָן אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא יִחְטָא.	כ	ז

↑	קללה	אבק לשון הרע	גם לְכָל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר יִדְבְּרוּ אֵל תִּתֵּן לָבֶךְ אֲשֶׁר לֹא תִשְׁמַע אֶת עִבְדְּךָ מִקְלָלְךָ.	ז	כא
☹			כִּי גַם פְּעָמִים רַבּוֹת יִדַע לָבֶךְ אֲשֶׁר גַּם אֶתָּה קָלַלְתָּ אַחֲרָיִם.	ז	כב
⚙	חכמה		כָּל זֶה נִסִּיתִי בַּחֲכָמָה אֲמַרְתִּי אַחֲכָמָה וְהִיא רַחֲוִקָה מִמֶּנִּי.	ז	כג
⊙		[תה' קלט ו] "פליאה דעת ממני נשגבה לא אוכל לה". [איוב כח יב-יג, כ-כא] "החכמה מאין תמצא? ואי זה מקום בינה? לא ידע אנוש ערכה ולא תמצא בארץ החיים".	רַחֲוִק מֶה שְׂהִיָּה וְעֵמָק עֵמָק מִי יִמְצְאוּ?	ז	כד
⚙			סְבוּתִי אֲנִי וְלִבִּי לְדַעַת וְלִתּוֹר וּבִקְשׁ חֲכָמָה וְחֻשְׁבוֹן וְלִדְעַת רִשְׁעִי כִּסְלִי וְהַסְכְּלוֹת הוֹלְלוֹת.	ז	כה
☹	אשה	[מש' יח כב] "מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה". [סנהדרין צז/א] שלשה באין בהיסח הדעת אלו הן משיח מציאה ועקרב.	וּמוֹצֵא אֲנִי מֵר מִמְּנוֹת אֶת הָאִשָּׁה אֲשֶׁר הִיא מְצוּדִים וְחֲרָמִים לְפָנֶיהָ אֲסוּרִים יָדֶיהָ	ז	כו
↑			טוֹב לִפְנֵי הָאֱלֹהִים יִמְלֹט מִמְּנָה		
↓			וְחוּטֵא יִלְכֹּד בָּהּ.		
⚙			רָאָה זֶה מְצֵאתִי אֲמָרָה קִהַלְתָּ אַחַת לְאַחַת לְמִצְאָה חֻשְׁבוֹן.	ז	כז
☹	אשה	[אבות ה טז] אהבה שאינה תלויה בדבר אינה בטלה לעולם, זו אהבת דויד ויהונתן.	אֲשֶׁר עוֹד בִּקְשָׁה נִפְשִׁי וְלֹא מְצֵאתִי אָדָם אֲחָד מֵאֵלֶּף מְצֵאתִי, וְאִשָּׁה בְּכָל אֵלֶּה לֹא מְצֵאתִי.	ז	כח
↑			לְבַד רָאָה זֶה מְצֵאתִי אֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱלֹהִים אֶת הָאָדָם יִשְׂרָאֵל וְהִמָּה (בני האדם שלא הולכים בדרך האמצע) בְּקִשּׁוֹ חֻשְׁבוֹנוֹת (לנטות לקיצוניות) רַבִּים.	ז	כט
↓					
↑	גדולת החכמה		מִי כִּהְחַכְמָה וּמִי יוֹדֵעַ פֶּשֶׁר דְּבָרָה?	ח	א
		[שמ' לד לה] "וראו בני ישראל את פני משה כי קרן עור פני משה".	חֲכָמַת אָדָם תֹּאִיר פָּנָיו וְעַז פָּנָיו יִשָּׂא.		
↑	מנהג כלפי המלך		אֲנִי (אומר לד) פִּי מְלֶךְ (בשר ודם) שְׁמוֹר וְעַל דְּבַרְתָּ שְׂבוּעַת אֱלֹהִים (בכפוף למצוות התורה).	ח	ב
↑			אֵל תִּבְהַל מִפְּנֵיו - תִּלְךְ (תתחמק) אֵל תַּעֲמֹד בְּדָבָר רָע כִּי כָל אֲשֶׁר יִחַפֵּץ יַעֲשֶׂה (ימצא אותך).	ח	ג
	מנהג המלך		בְּאֲשֶׁר דָּבַר מֶלֶךְ שְׁלוֹטוֹן וּמִי יֹאמֵר לוֹ מֶה תַּעֲשֶׂה?	ח	ד
☺ ↑			שׁוֹמֵר מִצְוָה לֹא יִדַע דְּבַר רָע	ח	ה
⚙ ↑			(ושיש) וְעַת וּמִשְׁפָּט - יִדַע לֵב חָכָם.		
⚙	[ג א]		כִּי לְכָל חַפֵּץ יֵשׁ עֵת וּמִשְׁפָּט	ח	ו
☹			כִּי רַעַת הָאָדָם רַבָּה עֲלָיו.		
⊙			כִּי אֵינְנוּ יוֹדְעֵי מֶה שְׂהִיָּה כִּי בְּאֲשֶׁר יִהְיֶה מִי יִגִּיד לוֹ?	ח	ז
			אֵין אָדָם שְׁלִיט בְּרוּחַ (בחיים) לְכָלוֹא אֶת הָרוּחַ וְאֵין שְׁלוֹטוֹן בְּיוֹם הַמָּוֶת	ח	ח
		[רש"י] של שום מלך ניכר ביום מותו.			
		[רש"י] זו לאמר אשלה בני או עבדי במקומי.	וְאֵין מִשְׁלַחַת בְּמִלְחָמָה וְלֹא יִמְלֹט רִשְׁעִי אֶת בְּעֲלָיו (ה).		
⚙			אֶת כָּל זֶה רָאִיתִי וְנִתְּוֵן אֶת לִבִּי לְכָל מַעֲשֵׂה אֲשֶׁר נַעֲשָׂה תַּחַת הַשָּׁמַיִם עֵת אֲשֶׁר שָׁלַט הָאָדָם בְּאָדָם לְרַע לוֹ.	ח	ט
↓ ☹	רשע וטוב לו		וּבָכֹן רָאִיתִי רִשְׁעִים קְבָרִים וְנָבְאוּ וּמִמְקוֹם קְדוֹשׁ יִהְלָכוּ (מצודות) הַצַּדִּיקִים וַיִּשְׁתַּכְּחוּ בַעֲבִיר אֲשֶׁר בָּן עָשׂוּ	ח	י

		גם זה הבל.		
☹️		[א"צ - התשובה] כי רבים חושבים, בשביל שהקב"ה מאחר לפרוע מהרה	יא	ח
↓		על כן מלא לב בני האדם בהם לעשות רע.		
☹️		אשר חטא עשה רע מאת (הרבה וה) ומאריך לו	יב	ח
☺️↑		כי גם יודע אני אשר יהיה טוב ליראי האלהים אשר יראו מלפניו.		
↓	רשע	וטוב לא יהיה לרשע ולא יאריך ימים כצל אשר איננו ירא מלפני אלהים.	יג	ח
☹️		יש הבל אשר נעשה על הארץ אשר יש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים ויש רשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים אמרתי שגם זה הבל.	יד	ח
↑ [רש"י]		ושבתי אני את השמחה אשר אין טוב לאדם תחת השמש כי אם לאכול ולשתות [רש"י ת"ת] ולשמוח והוא ילנו בעמלו מי חיו אשר נתן לו האלהים תחת השמש.	טו	ח
☺️		כאשר נתתי את לבי לדעת חכמה ולראות את הענין אשר נעשה על הארץ כי גם ביום ובלילה שנה בעיניו איננו ראה.	טז	ח
↓ [רש"י]		וראיתי את כל מעשה האלהים כי לא יוכל האדם למצוא את המעשה אשר נעשה תחת השמש בשל אשר יעמל האדם לבקש ולא ימצא וגם אם יאמר החכם לדעת לא יוכל למצא.	יז	ח
☺️		כי את כל זה נתתי אל לבי ולבור (לברר) את כל זה אשר הצדיקים והחכמים ועבדיהם ביד האלהים גם אהבה גם שנאה אין יודע האדם הכל לפנייהם.	א	ט
	קטנות האדם, אלא הוא גזרה מאת ה'!	הכל כאשר לכל מקרה אחד	ב	ט
		לצדיק - ולרשע לטוב ולטהור - ולטמא ולזבח - ולאשר איננו זבח		
↑	תשובה	כטוב פחטא הנשבע פאשר שבועה ירא.		
☹️	החיים והמתים	זה רע בכל אשר נעשה תחת השמש כי מקרה אחד לכל וגם לב בני האדם מלא רע והוללות בלבכם בחייהם ואחריו אל המתים.	ג	ט
		כי מי אשר יחבר אל כל החיים יש בטחון? כי ללב חי הוא טוב מן האריה המת.	ד	ט
☹️		[ברכות יח/א] אלו הצדיקים שאפילו במיתתם קרואים חיים.	ה	ט
☹️		[ילקוט שמעוני קהלת תתקפט] לאו רשעים שאפילו בחייהם נקראים מתים.		
☹️		גם אהבתם גם שנאתם גם קנאתם כפר אבדה וחלק אין להם עוד לעולם בכל אשר נעשה תחת השמש.	ו	ט
☺️		לך אכל בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך	ז	ט
		תורה. סתרי תורה. אז מעשיך רצויים לפני ה'.		
↑		[א"צ - התשובה] מי שאינו רוצה להקדים לשוב, אולי לא יאריך ימים וימות טרם ישוב, על כן	ח	ט

		הזהיר. [שבת קנ"א].			
		ושמן על ראשך אל יחסר.			
↑		תורה = חיים. [מש' ה יח-כ] "יהי מקורך ברוך ושמח מאשת נעורך. אילת אהבים ויעלת חן דדיה ירוך בכל עת באהבתה תשגה תמיד. ולמה תשגה בני בורה ותחבק חק נכריה" (זו עבודה זרה).	ראה חיים עם אשה אשר אהבת	ט	ט
		כל ימי חיי הבלך אשר נתן לך תחת השמש כל ימי הבלך כי הוא חלקך בחיים ובעמלך אשר אתה עמל תחת השמש.			
↑		[דבי ח יז-יח] "ואמרת בלבבך כהו ועצם ידו עשה לי את החיל הזה. וזכרת את ה' אלהיך כי הוא הנתן לך כח לעשות חיל...". [מסילת ישרים ז - ז] ... שהלכת מסור בידו מבוראו הוא הלכת תבחיירי המסור לו כל ימי חייו שהוא בהם בחיירי ומצוה לעשות...]	כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה	י	ט
☒		[תה' ו ו] "כי אין במות זכרך. בשאול מי יודה לך?". [תה' ל י] "... היוודך עפר היגיד אמתך?".	כי אין מעשה וחסבון ודעת וחקמה בשאול אשר אתה הלך שמה.		
⊖			שבתי וראה תחת השמש	יא	ט
☹			כי לא לקלים המרוץ ולא לגבורים המלחמה וגם לא לחכמים לחם וגם לא לנבנים עשר וגם לא לידעים חן		
☒			כי עת ופגע יקרה את כלם.		
☒			כי גם לא ידע האדם את עתו כדגים שנאחזים במצודה רעה וכצפורים האחזות בפח	יב	ט
			בהם יוקשים בני האדם לעת רעה כשתפול עליהם פתאם.		
⊖			גם זה ראיתי חכמה תחת השמש וגדולה היא אלי.	יג	ט
			עיר קטנה ואנשים בה מעט וכא אליה מלך גדול וסבב אתה ובנה עליה מצודים גדלים.	יד	ט
			ומצא בה איש מספן חכם ומלט הוא את העיר בחכמתו ואדם לא זכר את האיש המספן ההוא.	טו	ט
☹			ואמרת אני טובה חכמה מגבורה	טז	ט
↑			וחכמת המספן בזויה ודבריו אינם נשמעים.		
↑		[תה' יד ו] "עצת עני תבישו כי ה' מחסהו".	דברי חכמים בנחת נשמעים	יז	ט
		[יב יא].	מזעקת מושל בכסילים.		
↑			טובה חכמה מקלי קרב וחוטא אקד יאבד טובה הרבה.	יח	ט
↓			זבובי מנת יבאיש יביע שמן רוקם קר מחכמה מפורסם סכלות מעט.	יא	י
			לב חכם לימינו ולב פסיל לשמאלו.	יב	י
↓			וגם בדרך כשסכל הלך לבו חסר ואמר לכל סכל הוא.	יג	י
			אם רוח המושל תעלה עליך מקומך אל תנח מרפא יניח חטאים גדולים.	יד	י

⊖			יש רעה ראיתי תחת השמש כשגגה שיצא מלפני השליט.	ה	י
⊖			נתן הסכל במרומים רבים ועשירים בשפל ישבו.	ו	י
⊖			ראיתי עבדים על סוסים ושרים הלכים כעבדים על הארץ.	ז	י
↓		[רש"י ע"ז כזב] "ופורץ גדר" - עובר על דברי חכמים ישכנו נחש כדלקמן.	הפר גומץ בו יפול ופרץ גדר ישכנו נחש.	ח	י
			מסיע אבנים יעצב בהם בוקע עצים יסכן בהם.	ט	י
			אם קקה הפרזל והוא לא פנים קלקל נחלים יגבר ויתרון הכשיר חכמה.	י	י
↓	לשון	[ערכין טז/ב] לעתיד לבא מתקבצות כל החיות ובאות אצל נחש ואומרות: ארי דורס ואוכל, זאב טורף ואוכל, אתה מה הנאה יש לך? אומר להם וכי מה יתרון לבעל הלשון?	אם ישך הנחש בלוא לחש? ואין יתרון לבעל הלשון.	יא	י
↑			דברי פי חכם חן ושפתות כסיל תבלענו.	יב	י
↓			תחלת דברי פיהו סכלות ואחרית פיהו הוללות רעה.	יג	י
↓			נהסכל ירבה דברים. לא ידע האדם מה שיהיה. ואשר יהיה מאחריו מי יגיד לו?	יד	י
↓			עמל הפסילים תיגענו אשר לא ידע ללכת אל עיר.	טו	י
☺			אי לך ארץ שמלפך נער ושריך בבקר יאכלו.	טז	י
☺			אשריך ארץ שמלפך בן חורים ושריך בעת יאכלו בגבורה ולא בשתי.	יז	י
			בעצלותים ימך המקרה ובשפלות ידים ידלף הבית.	יח	י
↓			לשחוק עשים להם. ויין ישמח חיים.	יט	י
↓		[רש"י] אם אין כסף אין סעודה לפיכך לא יתעצל אדם מן המלאכה כדי שיהא לו מה להוציא.	והכסף יענה את הכל.		
	אל תקלל	[ויל יט יד] "לא תקלל חרש". [אבות ב ד] ואל תאמר דבר שאי אפשר לשמוע שסופו להשמע.	גם במדעך מלך אל תקלל ובחדרי משפךך אל תקלל עשיר כי עוף השמים יוליך את הקול ובעל כנפים יגיד דבר.	כ	י
↑		[משלי יא כד] "יש מפזר ונוסף עוד...". [משלי כח כז] "נותן לרש אין מחסור...". [תה' קיב ט] "פזר נתן לאביונים צדקתו עמדת לעד קרנו תרום בכבוד".	שלח לחמך על פני המים כי רב המים תמצאנו.	א	יא
↑	[יוסף]		תן חלק לשבעה וגם לשמונה	ב	יא
⊖			כי לא תדע מה יהיה רעה על הארץ.		
↻			אם ימלאו העבים גשם על הארץ וריקו ואם יפול עץ בדרום ואם בצפון מקום שיפול העץ שם יהוא.	ג	יא
↓	[ע"ז]		שמר רוח לא יזרע וראה בעבים לא יקצור.	ד	יא
⊙			כאשר אינך יודע מה דרך הרוח כעצמים בכטן המלאה ככה לא תדע את מעשה האלהים אשר יעשה את הכל.	ה	יא
↑		[תה' כה ה] "הזרעים בדמעה ברנה יקצרו".	בבקר זרע את זרעך	ו	יא

			<p>וְלַעֲרֹב אֶל תִּנְחַן יָדְךָ</p> <p>כִּי אֵינְךָ יוֹדֵעַ אֵי זֶה יִכְשֵׁר הַזֶּה אוֹ זֶה וְאִם שְׂנִינֵיהֶם כְּאֶחָד טוֹבִים.</p>	
↑ ☺	[זיא]	<p>[רש"י] יהיה שמחה בחלקו ובלבד שיזכור ימי החשך ויטיב מעשיו שינצל מהם והם ימי מיתת עולם הם ימי הרשעים.</p>	<p>[ברכות נז/ב] שלשה מעין העולם הבא אלו הן: שבת, שמש ותשמיש. [רש"י] שמש - חמה זורחת.</p>	<p>ז יא</p> <p>ומתוק האור וטוב לעינים לראות את השמש.</p>
			<p>כִּי אִם שְׂנִינִים הִרְבֵּה יִחְזֶה הָאָדָם בְּכֻלָּם שְׂמֵחַ וַיִּזְכֹּר אֶת יְמֵי הַחֹשֶׁךְ כִּי הִרְבֵּה יֵהִי כֹל שְׂבָא הַבֵּל.</p>	<p>ח יא</p>
↓		<p>מחלוקת: [שבת סב/ב] אמר רב הונא... עד כאן דברי יצר הרע מכאן ואילך דברי יצר טוב. ריש לקיש אמר: עד כאן לדברי תורה מכאן ואילך למעשים טובים. [רש"י] עד כאן לתורה - שמח בתלמודך, למוד משמחה ומטוב לב, והלך בדרכי לבך להבין מה בלבך לפי ראות עיניך. מכאן ואילך למעשים טובים - ודע כי על כל אלה על כל מה שלמדת סופך ליתן את הדין אם לא תקיים.</p>	<p>שְׂמֵחַ בַּחֹר בְּיִלְדוּתְךָ וַיִּטְיַבְךָ לִבְךָ בְּיָמֵי בַחֲוִירוֹתְךָ וְהִלַּךְ בְּדַרְכֵי לִבְךָ וּבְמַרְאֵי עֵינֶיךָ יָדַע כִּי עַל כָּל אֵלֶּה וְיָבִיאֲךָ הָאֱלֹהִים בְּמִשְׁפָּט.</p>	<p>ט יא</p>
	[יבד]	<p>[משנה תורה - הלכות תשובה ה ד] כלומר דע שיש בידך כח לעשות ועתיד אתה ליתן את הדין.</p>		
↑ 😡		<p>[נדרים כב] כל הכופס כל מיני גיהנם שולטין בו... אפילו שכינה אינה חשובה כנגדו. [משלי כט כב] "ובעל חמה רב פשע". [שם יט יט] "גדל חמה נשא ענש". [ברכות כט/ב] לא תרתח ולא תחטי. [עירובין סה/ב] בשלשה דברים אדם ניכר בכוסו ובכיסו ובכעסו. [שבת קה/ב] המקרע בגדיו בחמתו והמשבר כליו בחמתו והמפור מעותיו בחמתו יא בעיניך כעובד ע"ז. שכך אומנתו של יצר הרע היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך עד שאומר לו עבוד ע"ז והולך ועובד. [פסחים סו/ב] כל אדם שכופס אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו, אם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו.</p>	<p>וְהִסֵּר כַּעַס מִלִּבְּךָ וְהִעֲבֵר רָעָה מִבְּשָׂרְךָ כִּי הַיְלָדוֹת וְהַשְּׁחָרוֹת הַבֵּל.</p>	<p>יא י</p>
↑		<p>[תה' צ טו] "שמחנו כימות עניתנו שנות ראינו רעה".</p>	<p>וְזָכַר אֶת בּוֹרְאֵיךָ בְּיָמֵי בַחֲוִירוֹתְךָ עַד אֲשֶׁר לֹא יָבִאוּ יְמֵי הָרָעָה. וְהִגִּיעוּ שְׂנִינִים אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵין לִי כְּהֵם חֲפִץ.</p>	<p>יב א</p>
		<p>[שבת קנא/ב] אלו ימי המשיח שאין בהם לא זכות ולא חובה. כי בימי המשיח לא יהיה באדם "חפץ" אבל יעשה בטבעו המעשה הראוי, ולפיכך אין בהם לא זכות ולא חובה, כי הזכות והחובה תלויים בחפץ.</p>		
☺ 🔥			<p>עַד אֲשֶׁר לֹא תִחַשֵׁךְ הַשֶּׁמֶשׁ וְהָאֹר וְהִרְחַם וְהַכּוֹכָבִים וְשָׁבוּ הָעֵבִים אַחַר הַגְּשָׁם.</p>	<p>יב ב</p>
🔥			<p>שִׁיזְעוּ שְׂמֵרֵי הַבַּיִת וְהִתְעַנְתּוּ אֲנָשֵׁי הַחֵיל וּבָטְלוּ הַטְּחָנוֹת כִּי מַעֲטוֹ וְחֻשְׁכוֹ הָרְאוֹת בְּאַרְבּוֹת.</p>	<p>יב ג</p>
🔥			<p>וְסָגְרוּ דְלָתַיִם בְּשׁוּק בְּשִׁפְלַת קוֹל הַטְּחָנָה וַיִּקְוִים לְקוֹל הַצִּפּוּר וַיִּשְׁחוּ כָּל בְּנוֹת הַשִּׁיר.</p>	<p>יב ד</p>
			<p>גַּם מִגְבֵּה יִרְאוּ וְחַתְחָתִים בְּדַרְךְ וַיִּנְאֹץ הַשֶּׁקֶד וַיִּסְתַּבֵּל הַחֲנֹב וְתַפֵּר הָאֲבִיוֹנָה כִּי הֵלֶךְ הָאָדָם אֶל בֵּית עוֹלָמוֹ וְסָבְבוּ בְּשׁוּק הַסּוּפְדִים.</p>	<p>יב ה</p>
☺			<p>עַד אֲשֶׁר לֹא יִרְתַּק חֲבֵל הַכֶּסֶף וְתָרַץ גִּלְת הַזָּהָב וְתִשְׁבֵּר כַּד עַל הַמְּבֹעַ וְנָרַץ הַגִּלְגָּל אֶל הַבּוֹר.</p>	<p>יב ו</p>
☺	[גכ]	<p>[ברי ג יט] "כי עפר אתה ואל עפר תשוב".</p>	<p>וַיֵּשֶׁב הָעֶפֶר עַל הָאָרֶץ כְּשֶׁהָיָה וְהָרוּחַ תָּשׁוּב אֶל הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר נִתְּנָה.</p>	<p>יב ז</p>
☹		<p>[תהי' צד יא] "ה' ידע מחשבות אדם כי המה הבל".</p>	<p>הַבֵּל הַבָּלִים אָמַר הַקּוֹהֶלֶת הַכֹּל הַבֵּל.</p>	<p>יב ח</p>
🕒			<p>וַיִּתֵּר שֶׁהָיָה קֹהֶלֶת חָכָם עוֹד לִמַּד דַּעַת אֶת הָעָם וַאֲזוּ וְחָקַר תִּשְׁלֹן מְשָׁלִים הִרְבֵּה.</p>	<p>יב ט</p>
🕒		<p>וְכָתוּב יִשָּׂר דְּבָרֵי אֲמָת.</p>	<p>בְּקִשׁ קֹהֶלֶת לְמַצָּא דְּבָרֵי חֲפִץ</p>	<p>יב י</p>
		<p>[זח ח] "טוב לשמע גערת חכם". [משי א ח] "להבין משל ומליצה דברי חכמים וחדיתם". [משי יב יח] "ולשון חכמים מרפא". [רב"ח במ' יא טז] מה דרבן זה מלמד את הפרה להרוש ולהשוות את התלמים, אף דברי חכמים מכוונין את לומדיהם לומר על אסור אסור ועל מותר מותר ומראין פנים והוראות מן התורה, שנאמר [משי כב יז] "הט אונך ושמע דברי חכמים ולבך תשית לדעת". [רבה במי' ו] ואין אסופות אלא סנהדרין שנא' [במי יא טז] "אספה לי שבעים איש מזקני ישראל". [נח' לו כד] "ועבדי דוד מלך עליהם ורועה אחד יהיה לכלם ובמשפטי ילכו וחקתי ישמרו ועשו אותם". [תהי' פב] "רועה ישראל האזינה". [דב' וד] "... ה' אהד". [נשי מ י-יא] "הנה אדני ה'... יבוא... כרעה עדרו ירעה...". [תהי' ק ג] "דעו כי ה' הוא אלהים הוא עשנו ולו אנחנו עמו וצאן מרעייתו". [במי יא יג] "ואמר משה אל ה'... האנכי הריתי את כל העם הזה? אם אנכי ילדתיהו?"</p>	<p>כְּדַרְבָּנוֹת וּכְמִשְׁמָרוֹת נְטוּעִים בְּעֵלְי אֶסְפוֹת נִתְּנוּ מִרְעָה אֶחָד.</p>	<p>יב יא</p>

		כי תאמר אלי שאהו בחיקך כאשר ישא האמן את הינק על האדמה אשר נשבעת לאבתיו".		
↓	<p>[משי כב כ] "הלא כתבתי לך שלישים במעצות ודעת". [רשי תג"ך]. [ירי לב] "כה אמר ה' אלהי ישראל לאמר כתב לך את כל הדברים אשר דברתי אליך אל ספר". [במדבר רבה] אמר הקב"ה כ"ד ספרים כתבתי לך, הזהר ואל תוסף עליהם... כל מי שקורא פסוק שאינו מכ"ד ספרים כאלו קורא בספרים החיצונים. [תחי יב ז] "אמרות ה' אמרות טהרות, כסף צרוף בעליל לארץ, מזקק שבעתים". [גיטין ס/ב רשי"י] שהתלמוד לא ניתן לכתוב אלא מפני שהתורה משתכחת. [רשי"י] אם באנו לכתוב לא הספקנו.</p>	<p>יב יב וְיִתֵּר מִהֶמָּה בְּנֵי הַיְהוּדָה עֲשׂוֹת סִפְרִים הַרְבֵּה אֵין קִיץ וְלִמַּג הַרְבֵּה יִגְעַת בְּשָׂר.</p>		
↑	<p>[דבי יב] "ודעתה ישראל מה ה' אלהיך שאל מעמך? כי אם ליראת את ה' אלהיך...". [ברכות ו/ב] אמר הקב"ה כל העולם כלו לא נברא אלא בשביל זה. [משי א ז] "יראת ה' ראשית דעת...". [משי יג יג] "וירא מצוה הוא ישלם". [תהי קיא ז] "ראשית חכמה יראת ה'...". [אבות ג ט] כל שיראת הטאו קודמת לחכמתו, חכמתו מתקימת, וכל שהחכמתו קודמת ליראת הטאו, אין חכמתו מתקימת. הוא היה אומר, כל שמעשיו מרובין מחכמתו, חכמתו מתקימת. וכל שהחכמתו מרובה ממעשיו, אין חכמתו מתקימת. [מלאכי ג כב-כג] "זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בהרוב על כל ישראל חקים ומשפטים. הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא".</p>	<p>יב יג סוּף דְּבַר הַכֹּל נִשְׁמָע אֶת הָאֱלֹהִים יִרָא וְאֵת מִצְוֹתָיו שְׁמֹר כִּי זֶה כָּל הָאָדָם.</p>		
⏪		<p>יב יד כִּי אֵת כָּל מַעֲשֵׂה הָאֱלֹהִים יָבֵא בְּמִשְׁפָּט עַל כָּל נַעֲלָם אִם טוֹב וְאִם רָע.</p>		